DESPRE PROBLEMELE STUDIULUI LIMBII LITERARE*

DE

D. MACREA

Studiul limbii literare aparține deopotrivă lingvisticii și criticii literare. Dar pînă la introducerea marxismului în lingvistică și în critica literară, nici una dintre aceste discipline nu a reușit să precizeze principiile și metodele științifice de cercetare în acest domeniu.

Preocupările lingviștilor s-au îndreptat, în trecut, îndeosebi spre aspectul fonetic, lexical, morfologic și sintactic al limbii, spre descrierea dialectelor, spre editarea de texte vechi și explicarea particularităților lingvistice ale acestora, ocolind, în general, cercetările asupra stilului și limbii operelor literare.

La rîndul lor, criticii literari s-au mărginit, în aprecierea limbii operelor literare, la formule vagi și impresioniste, din pricina lipsei unei juste orientări teoretice.

Chiar în Uniunea Sovietică, unde există o veche tradiție, creată de Lomonosov, Pușkin, Cernîșevski și Belinski, a preocupărilor asupra limbii literare, s-a ajuns la progrese reale abia în anii din urmă. Factorul care a adus o schimbare hotărîtoare și care a imprimat cercetărilor în această direcție un impuls înviorător a fost apariția, în 1950, a lucrărilor lui I. V. Stalin despre lingvistică. În «Marxismul și problemele lingvisticii», I. V. Stalin, dînd definiția științifică, marxistă, a limbii și arătînd importanța ei în întreaga activitate a societății, a deschis și posibilitatea rezolvării temeinice a problemelor teoretice și metodologice legate de studiul limbii operelor literare.

Adîncind tezele marxist-leniniste despre limbă, lingviștii sovietici au publicat în ultimii ani numeroase studii care constituie prețioase puncte de orientare teoretică și practică pentru cercetătorii de pretutindeni ai limbii literare.

* Expunere făcută pentru corpul didactic al Facultății de filologie de la Universitatea „C. I. Parhon" din București, ca bază de discuție a studiului limbii literare.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

Aceste condiții au favorizat și la noi intensificarea, în anii din urmă, preocupărilor pentru cercetarea istoriei limbii literare și a limbii operelor literare.

Preocupările actuale asupra acestor probleme nu sînt lipsite de o oare care tradiție în cultura noastră. Locul în care s-au manifestat aceste preocupări la noi, mai întîi, în trecut, a fost Facultatea de filologie a Universității din București și apoi cea din Iași, de unde ele nu au străbătut însă în alte cercuri decît în mod sporadic.

Cel dintîi dintre lingviștii noștri care și-a dat seama de importanța limbii ca factor primordial în realizarea operelor literare și care a subliniat necesitatea studierii ei metodice a fost Ovid Densusianu. În 1902, el a instituit un concurs la Universitatea din București cu subiectul « Dezvoltarea limbii literare romîne în prima jumătate a secolului al XIX-lea », la care a fost premiată lucrarea elevului său Petre V. Haneș, publicată în volum, în 1904, sub titlul de mai sus.

Deși această lucrare se limitează la prezentarea sumară a materialului lexical și gramatical al limbii noastre literare din prima jumătate a secolului trecut, ea ar fi constituit un bun început dacă problema ar fi fost reluată și de alți cercetători. Dar studiul lui Petre V. Haneș a rămas o lucrare izolată pe care nici autorul însuși nu a mai adîncit-o, deoarece, după aproape douăzeci și cinci de ani, el își retipărește cartea, în 1926, fără nici o modificare față de ediția întîi [1].

Ovid Densusianu a urmărit în cursurile lui universitare, rămase netipărite, evoluția limbii noastre literare sub un singur aspect, cel estetic, adică a măsurii în care limba română și-a făurit, în timp, mijloacele de exprimare artistică [2]. Aprecierile și observațiile sale, bogate în sugestii, asupra acestui aspect al limbii noastre sînt însă, în general, prea sumare și, uneori, subiective, ceea ce dă acestei încercări a lui un caracter inegal.

Tot netipărite, deci inaccesibile marelui public, au rămas și cursurile universitare ale lui G. Ibrăileanu despre evoluția limbii noastre literare, asupra căreia criticul ieșean a avut, după cum arată foștii săi elevi [3], idei interesante și originale, pe care aceștia au datoria să le facă cunoscute cercetătorilor de astăzi ai limbii literare, spre a completa observațiile maestrului lor din lucrările lui tipărite: « Spiritul critic în cultura românească » [4] și « Studii literare » [5].

---

[1] Vezi Petre V. Haneș, Dezvoltarea limbii literare romîne în prima jumătate a secolului al XIX-lea. București, 1926, ed. a II-a.

[2] Ovid Densusianu, Evoluția estetică a limbii romîne. Curs litografiat. București, 1929—1937, vol. I—IV.

[3] Vezi Iorgu Iordan, Limba literară (privire generală), în « Limba română », 1954, nr. 6, p. 77 și George Ivănescu, Problemele capitale ale vechii romîne literare. Iași, 1948, p. 3—4.

[4] G. Ibrăileanu, Spiritul critic în cultura românească. Iași, 1909; ed. a II-a, Iași, 1922.

[5] G. Ibrăileanu, Studii literare, București, 1931, ed. a II-a.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

Singura lucrare în care s-a întreprins la noi pînă acum o cercetare metodică a valorilor stilistice şi a procedeelor de artă ale unui gen literar, proza noastră artistică, este cea a profesorului Tudor Vianu: « Arta prozatorilor romîni », apărută în 1941. Observaţii asupra importanţei materialului lingvistic în realizarea artei literare se găsesc însă în toate studiile de estetică şi de critică literară ale profesorului Tudor Vianu.

Interesul pentru preocupările stilisticii lingvistice a căutat să-l trezească la noi acad. Iorgu Iordan prin lucrarea sa « Stilistica limbii romîne », apărută în 1944, în care, călăuzindu-se după concepţia lui Charles Bally şi Leo Spitzer, înfăţişează, pentru întîia oară, bogăţia formelor stilistice ale limbii noastre, folosind materialul limbii vorbite şi, în parte, al operelor literare.

O încercare de studiere a perioadei vechi a limbii noastre literare a făcut-o George Ivănescu în « Problemele capitale ale vechii romîne literare », apărută în 1948, căutînd să argumenteze teoria fostului său profesor, G. Ibrăileanu, asupra « dialectelor literare » ale epocii vechi a scrisului nostru.

Faţă de varietatea problemelor pe care le cuprinde studiul limbii literare şi întocmirea istoriei limbii noastre literare, lucrările apărute în trecut în acest domeniu, deşi merituoase, sînt puţine ca număr şi limitate ca preocupări.

Pe de altă parte, aceste lucrări n-au avut ecoul larg pe care-l meritau problemele tratate, ele fiind cunoscute pînă acum doar de un cerc restrîns de specialişti.

De îndată ce lingvistica noastră a început să se dezvolte pe baze marxiste, revistele « Limba romînă » şi « Studii şi cercetări lingvistice » şi-au deschis coloanele, în mod permanent, problemelor studiului limbii literare, la lămurirea cărora au adus pînă acum contribuţii profesorul Tudor Vianu, acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Rosetti, acad. Emil Petrovici, Mihail Novicov, Ion Vitner, Jacques Byck, Boris Cazacu, Gheorghe Bulgăr, Dan Simonescu, Alexandru Dima, Pompiliu Dumitraşcu, Ana Petrescu şi alţii, fără să se ajungă însă la principii şi metode unitare de cercetare.

În acest fel, problemele studiului limbii noastre literare au încetat să mai fie preocupări izolate, ele ajungînd astăzi în centrul interesului unui număr din ce în ce mai mare de cercetători.

Istoria limbii romîne literare a ajuns, începînd cu anul 1950, să formeze obiectul planurilor de învăţămînt ale facultăţilor noastre de filologie. Dar cursurile care se ţin, cu excepţia celui al acad. Al. Rosetti din anul şcolar 1951-1952, nu au fost litografiate şi analizate critic şi n-au fost organizate pînă acum schimburi de experienţă între profesorii care predau aceste cursuri la diferitele facultăţi. Socotim necesar ca analiza acestor cursuri să fie făcută cît mai curînd în scopul ridicării nivelului învăţămîntului şi al progresului cercetărilor în această materie.

O seamă dintre scriitorii şi lingviştii noştri de astăzi şi-au spus recent cuvîntul în problemele limbii literare şi ale limbii traducerilor, într-o serie

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

de articole publicate în vara anului 1954 în revistele «Contemporanul»[1] și «Veac Nou»[2].

Din rîndul manifestărilor importante pentru lămurirea problemelor legate de studiul limbii literare, menționăm cele două comunicări ale maestrului Mihail Sadoveanu, făcute în ședințele publice ale Secțiunii de știința limbii literatură și arte a Academiei R.P.R. din zilele de 1 și 2 februarie 1955 «Despre limba literară»[3] și «Limba povestirilor istorice»[4], pe care le reproducem în fruntea acestui număr al revistei.

Discuția asupra problemelor limbii noastre literare a început de curînd să facă parte și din preocupările permanente ale «Gazetei literare», organul «Uniunii Scriitorilor din R.P.R.»[5]. Dintre articolele publicate în «Gazeta literară» privind aceste probleme relevăm îndeosebi studiul amplu al poetului Mihai Beniuc asupra poeziei noastre contemporane, în care sînt analizate procedeele exprimării poetice ale scriitorilor romîni de astăzi[6].

Un pas important pentru cunoașterea dezvoltării limbii romîne literare îl face în prezent Institutul de lingvistică din București, care pregătește publicarea apropiată a unei «Culegeri» de studii asupra limbii și stilului scriitorilor noștri clasici din secolul al XIX-lea.

★

În cele ce urmează vom încerca să arătăm problemele legate de studiul limbii literare și de istoria limbii noastre literare, rezultatele obținute pînă acum în această direcție, precum și problemele ce rămîn încă deschise.

---

[1] Camil Petrescu, Cum am scris romanul «Un om între oameni», «Contemporanul» nr. 16/1954; Eusebiu Camilar, Recitind «Amintirile sau...» despre cuc și privighetoare», ib., nr. 16/1954; Petru Dumitriu, Cum trebuie să fie limba literară, ib., nr. 17/1954; Cezar Petrescu, Eterna problemă a limbii literare, ib., nr. 20/1954; Idem, Tot în legătură cu limba literară, cu stilul și cu multe altele, ib., nr. 27/1954; Al. Philippide, Despre stricarea limbii, ib., nr 24/1954; Iorgu Iordan, Despre unele aspecte ale problemei limbii literare, ib., nr. 21/1954; Tudor Vianu, Bogăție și transparență, ib., nr. 19/1954; Radu Cosașu, Tot despre stil și despre încă ceva, ib., nr. 25/1954; A. Băleanu, Stil și conținut în literatură, ib., nr. 22/1954; Cititorii despre limba literară, ib., nr. 28/1954; Concluzii la discuția despre limba operelor literare, ib., nr. 30/1954.

[2] Cezar Petrescu, Traducerile și arta traducătorului, «Veac Nou» nr. 29/1954; Demostene Botez, În problema traducerilor, ib., nr. 30/1954; Al. Philippide, Traducerea poetică, ib., nr. 31/1954; Tudor Arghezi, Edituri și tălmăciri, ib., nr. 33/1954; Iorgu Iordan, Limba traducerilor, ib., nr. 35/1954; Lucia Demetrius, Traducătorii și munca editurilor, ib., nr. 36/1954; Victor Kernbach, Este poezia traductibilă? ib., nr. 37/1954; Concluzii la discuția asupra traducerilor literare, ib., nr. 39/1954.

[3] M. Sadoveanu, Despre limba literară, «Contemporanul» nr. 5 (435)/1955.

[4] M. Sadoveanu, Limba povestirilor istorice, ib., nr. 6 (436)/1955.

[5] Iorgu Iordan, Problemele limbii literare, «Gazeta literară» nr. 7/1955; Eusebiu Camilar, Vechi meșteșugari, ib., nr. 8/1955; Al. Rosetti, Despre unele probleme ale limbii literare, ib., nr. 11/1955; Iorgu Iordan, În legătură cu articolul lui Eusebiu Camilar, ib., nr. 12/1955; Al. Rosetti, Despre unele probleme ale limbii literare, ib., nr. 13/1955.

[6] Vezi «Gazeta literară» nr. 15, 16, 17, 18 și 19/1954.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

Aplicarea concepției marxiste la studiul limbii operelor literare, deși a obținut unele succese, mai are încă numeroase greutăți și dibuiri, după cum recunosc înșiși lingviștii sovietici, primii care au deschis calea cercetărilor marxiste în acest domeniu. « Studierea limbii scriitorilor, scrie N. I. Șvedova, este unul dintre domeniile cele mai puțin cercetate ale lingvisticii moderne. Nu sînt elaborate metodele de studiu, nu există încă cercetări bazate în întregime pe metodologia marxist-leninistă în domeniul descrierii științifice unitare a limbii unui scriitor ». Această ramură a științei este « tînără, nedefinită și în căutarea unei căi de dezvoltare » [1]; iar acad. V. V. Vinogradov arată că aprecierile criticii literare referitoare la limba operelor literare sînt « adesea foarte subiective » și « exprimate în fraze din cele mai stereotipe » [2].

Problemele de bază ale studiului limbii literare și ale stilisticii, în jurul cărora au loc, în vremea din urmă, vii discuții între lingviștii sovietici, sînt:

1. Noțiunea de limbă literară și raporturile ei cu limba întregului popor;
2. Structura stilurilor limbii literare și criteriile pentru delimitarea lor;
3. Stilul individual al scriitorului;
4. Calitatea artistică a limbii operelor literare;
5. Metodologia analizei limbii operelor literare.

Dintre aceste probleme, pînă în prezent, doar cea dintîi, și anume definirea limbii literare, a fost soluționată în mod satisfăcător. Așa precum a arătat acad. Iorgu Iordan în studiile sale recente [3], care reflectă discuțiile din Uniunea Sovietică în jurul acestei probleme, limba literară este un aspect al limbii întregului popor, și anume aspectul ei cel mai desăvîrșit din punct de vedere fonetic, lexical și gramatical, consolidat în cursul vremii prin activitatea marilor scriitori.

Noțiunea de limbă literară implică în conținutul ei două note caracteristice importante: 1) ideea de normă și 2) de calitate expresivă și estetică, strîns legată de funcțiunea de bază a limbii, aceea de a fi mijloc de comunicare și schimb de idei în societate.

Concepția marxistă asupra limbii literare înlătură teza idealistă după care limba literară ar fi diferită de limba națională a întregului popor, precum și confuzia ce exista în ceea ce privește limba literaturii artistice și limba literară. Limba literaturii artistice fiind cea mai răspîndită formă a limbii literare, s-a crezut că ea este singura formă a limbii literare. Dar limba literară este și limba operelor științifice, ideologice, a presei, poporul avînd o singură limbă care exprimă conținuturile cele mai variate.

---

[1] N. I. Șvedova, K voprosu ob obșcenarodnom i individualnom v iazîke pisatelea, în « Voprosî iazîkoznaniia », 1952, nr. 2, p. 104.

[2] V. V. Vinogradov, Iazîk hudojestvennogo proizvedeniia, în « Voprosî iazîkoznaniia », 1954, nr. 5, p. 3.

[3] Vezi Iorgu Iordan, Despre « limba literară », în « Studii și cercetări lingvistice », 1954, nr. 1—2, p. 151—163; idem. Limba literară (privire generală), în « Limba română », 1954, nr. 6, p. 52—77.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

Exprimînd conținuturi diferite, limba își organizează materialul după natura conținutului exprimat, constituindu-se astfel așa-numitele «stiluri ale limbii», vorbite sau scrise. Astfel, dintre stilurile scrise, cel al literaturii artistice diferă de cel al operelor științifice, politice, ideologice, publicistice. Stilurile vorbirii sînt mult mai numeroase, după variatele domenii de activitate și scopurile comunicării.

Într-o lucrare apărută recent la Moscova (1954), E. Riesel [1] susține delimitarea clasică a stilurilor și specializarea acestora după genuri și chiar după specii literare: liric, epic, dramatic, stilul odei, al satirei, al comediei etc.

Dar asupra existenței obiective a stilurilor, a criteriilor delimitării lor și a caracteristicilor diferitelor stiluri există între lingviștii sovietici discuții foarte vii, provocate de faptul că «noțiunile fundamentale ale stilisticii, ca parte specială a lingvisticii, sînt încă puțin clarificate» [2].

Lingviștii sovietici, folosind metoda interpretării dialectice a fenomenelor, privesc problema stilurilor din punct de vedere istoric. Nu în toate limbile s-au dezvoltat aceleași stiluri și nici în același timp. Anumite stiluri au dispărut cu timpul (spre exemplu, stilul biblic), altele s-au născut recent pe măsura nevoilor specifice de comunicare, cînd limba a trebuit să îndeplinească funcțiuni noi. De aceea, problema stilurilor limbii trebuie privită în funcție de etapele de dezvoltare ale diferitelor limbi în parte. Cu cît viața socială și culturală a unui popor este mai bogată, cu atît mai întinse vor fi ramificațiile stilistice ale limbii acestuia. Stilurile limbii nu sînt unități lingvistice independente și închise, deoarece întrepătrunderea adîncă a diferitelor forme ale exprimării este un fapt de constatare evidentă.

Această împletire a stilurilor, specifică culturii moderne, l-a făcut pe lingvistul sovietic I. S. Sorokin să nege existența stilurilor ca sisteme lingvistice specifice [3]. După el, fiecare context, fiecare enunțare are un stil propriu. Un text științific poate fi, după Sorokin, asemănător unui text literar prin firescul expunerii și folosirea figurilor de stil, așa precum și un text literar poate avea preciziunea, claritatea și caracterul sistematic al unui text științific. Pentru Sorokin, noțiunea de stil al limbii se dizolvă în varietatea enunțărilor și în stilul individual al scriitorului.

R. A. Budagov [4], fără a contesta amestecul stilurilor, susține că ele se deosebesc totuși funcțional. Dacă găsim aceleași cuvinte sau figuri de stil în texte diferite, funcțiunea acestora diferă de la un stil la altul. Figuri de stil

---

[1] E. Riesel, Abriss der deutschen Stylistik, Moskau, 1954.

[2] V. G. Admoni și T. I. Silman, Otbor iazîkovîh sredstv i voprosî stilea, în «Voprosî iazîkoznaniia», 1954, nr. 4, p. 93.

[3] I. S. Sorokin, K voprosu ob osnovnîh poneatiiah stilistiki, în «Voprosî iazîkoznaniia», 1954, nr. 2, p. 68—82.

[4] R. A. Budagov, K voprosu o iazîkovîh stileah, în «Voprosî iazîkoznaniia», 1954, nr. 3, p. 54—67.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

se folosesc şi în textul literar şi în cel ştiinţific, dar ele nu rătăcesc mecanic de la un stil la altul, ci au un specific funcţional în sistemul fiecărui stil. Figura de stil pregăteşte, într-un text ştiinţific, înţelegerea demonstraţiei, pe cînd în literatură ea ne face, aşa-zicînd, să vedem şi să trăim realitatea. Fraza eliptică poate servi ca element expresiv pentru reprezentarea dinamică în poezie, dar în conversaţie ea poate însemna neglijenţă şi comoditate. Nu un număr anumit de caracteristici definesc deci un stil al limbii, ci funcţiunea pe care o îndeplinesc aceste caracteristici în sistemul general al stilului respectiv.

I. R. Galperin[1] combate tendinţa de a inventa o sumedenie de stiluri, ca cel telegrafic, al radiodifuziunii, al comunicării oficiale, stil curent etc. El face distincţie între formele stilistice rezultate din condiţiile exprimării şi cele care sînt rezultatul unei alegeri conştiente şi raţionale a acestor forme. Împărţirea limbii în vorbită şi scrisă, în vorbire în monolog şi în dialog, vorbire la radio sau comunicare telegrafică etc. este legată de condiţiile comunicării şi nu constituie decît tipuri de exprimare, pe cînd stiluri ale limbii pot fi numite numai sistemele raţional organizate ale mijloacelor de exprimare. Forma comunicării curente nu constituie un stil, căci ea nu are un sistem. O conturare clară au, după Galperin, numai stilurile scrise. În exprimarea orală, doar poezia populară are un sistem de mijloace proprii de exprimare şi de aceea ea poate să fie socotită un stil.

Această concepţie îl duce pe Galperin la următoarea definiţie a stilisticii ca ramură a lingvisticii: « Stilistica este ştiinţa care se ocupă de modurile şi căile de folosire a mijloacelor expresive ale limbii şi ale procedeelor stilistice în diferitele stiluri ale limbii literare; ea se ocupă de tipurile exprimării şi de stilurile exprimării în limba literară respectivă, precum şi de raportul dintre mijloacele exprimării şi conţinutul exprimat »[2]. Aceeaşi definiţie o dă şi G. V. Stepanov: « Stilistica este ştiinţa care studiază variatele posibilităţi de organizare a limbii în funcţie de un anumit conţinut şi scop al exprimării »[3]. Ramură a lingvisticii, stilistica este strîns legată de critica literară şi de estetică prin unitatea organică, relevată de ştiinţa marxistă, dintre forma şi conţinutul operei literare.

O altă problemă importantă ridicată în lingvistica marxistă este cea a locului şi importanţei pe care o ocupă fiecare stil în limbă, în raport cu bogăţia materialului lingvistic pe care îl foloseşte şi în raport cu funcţiunea pe care o îndeplineşte în viaţa societăţii. Nici unul dintre stilurile limbii n-are pre-

---

[1] I. R. Galperin, Recevîe stihi i stilisticeskie sredstva iazîka, în «Voprosî iazîkoznaniia », 1954, nr. 4, p. 76—86.

[2] I. R. Galperin, Recevîe stihi i stilisticeskie sredstva iazîka, în « Voprosî iazîkoznaniia », 1954, nr. 4, p. 86.

[3] G. V. Stepanov, O hudojestvennom i naucinom stileah reci, în « Voprosî iazîkoznaniia », 1954, nr. 4, p. 87.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

tenția să deservească societatea în toate manifestările ei. În limba unică a întregului popor, fiecare stil deservește o anumită sferă a activității sociale [1].

Unii lingviști sovietici, ca A. I. Efimov, R. A. Budagov sau E. Riesel, nu fac o ierarhizare între stiluri. Alții însă ca acad. V. V. Vinogradov, I. R. Galperin, G. V. Stepanov, V. D. Levin sau Admoni și Silman admit o gradație între ele, determinată de sfera întrebuințării lor, de volumul lor semantic și de rolul lor în istoria culturii poporului [2]. Stilul științific, stilul juridic, diplomatic, al actelor oficiale se limitează la anumite sfere de cunoștințe și de activitate, pe cînd alte stiluri, ca cel al literaturii artistice și cel publicistic, pot cuprinde orice sferă de activitate. Cel mai cuprinzător dintre stilurile scrise este cel al literaturii artistice, în care se concentrează întreaga varietate de stiluri ale limbii unui popor. Cuprinzînd diversele sfere ale activității sociale și folosind cele mai diferite mijloace expresive ale limbii, stilul literaturii artistice nu apare ca ceva deosebit de limba comună a întregului popor, ci ca o formă desăvîrșită a ei [3]. « În literatura artistică, scrie acad. V. V. Vinogradov, limba întregului popor, limba națională, cu tot specificul ei gramatical, cu toată bogăția și diversitatea vocabularului ei, e folosită ca mijloc și ca formă a creației artistice. Cu alte cuvinte, toate elementele, toate însușirile și particularitățile limbii întregului popor, inclusiv structura ei gramaticală, vocabularul ei, sistemul sensurilor ei, semantica, servesc aici ca mijloc de reproducere și zugrăvire artistică, generalizată, a realității sociale » [4].

Analizînd discuțiile care au avut loc în ultimul timp asupra stilurilor limbii, discuții care pot forma obiectul unui studiu special, acad. V. V. Vinogradov formulează următoarea concluzie: « Discuția asupra problemelor stilisticii a dat mai puține generalizări și concluzii, mai puține rezultate incontestabile și teze demonstrate decît propuneri și probleme. Aceasta înseamnă că în ciuda caracterului ei unilateral și oarecum abstract, în ciuda insuficientei clarități și definiri a punerii problemei „stilurilor limbii" și a „stilurilor vorbirii", discuția trezește idei, dă naștere unor probleme noi, dezvăluie laturi noi în noțiunile obișnuite și considerate stabilite (care uneori sînt depășite) și îndeamnă la căutarea unor drumuri noi în rezolvarea problemelor fundamentale ale stilisticii. Sînt necesare cercetări stilistice amănunțite în domeniul gramaticii, lexicologiei, semasiologiei diferitelor limbi naționale, lucrări concrete asupra studierii istorice a formelor vorbirii, a tipurilor limbii și a stilurilor în diferite limbi literare. Sînt necesare lucrări de sinteză asupra stilisticii

---

[1] Vezi V. G. Admoni și T. I. Silman, Otbor iazîkovîh sredstv i voprosî stilea, în « Voprosî iazîkoznaniia », 1954, nr. 4, p. 93—100.

[2] Vezi V. V. Vinogradov, Itoghi obsujdeniia voprosov stilistiki, în « Voprosî iazîkoznaniia », 1955, nr. 1, p. 60—87.

[3] V. G. Admoni și T. I. Silman, Otbor iazîkovîh sredstv i voprosî stilea, în « Voprosî iazîkoznaniia », 1954, nr. 4, p. 93—100.

[4] V. V. Vinogradov, « Literaturnaia gazeta », 19 mai 1951.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

literaturilor artistice naționale, o analiză profundă a stilului operelor literare de diferite genuri. E necesar să se precizeze terminologia stilistică, să se determine clar locul și limitele stilisticii în sistemul general al lingvisticii marxiste » [1].

★

Metodele pentru analiza lingvistică a operelor literare nu sînt încă nici ele statornicite. Cercetătorii din acest domeniu au folosit în general metode proprii, fără să se ajungă la o metodă unanim acceptată.

Această situație a determinat Institutul de lingvistică din București ca la începutul cercetărilor pe care le întreprinde în prezent asupra istoriei limbii noastre literare din secolul al XIX-lea să organizeze în cursul acestui an o serie de prelegeri asupra principiilor și metodelor ce se impun în practica lingviștilor și criticilor literari în munca de analiză a limbii operelor literare. Prelegerile ținute se publică treptat în « Limba romînă » pentru a contribui la cunoașterea și popularizarea acestor probleme în cercuri cît mai largi. Dintre lucrările anterioare acestor prelegeri care conțin indicații utile în ceea ce privește metoda, reamintim « Arta prozatorilor romîni » a profesorului Tudor Vianu, studiul acad. Iorgu Iordan « Limba lui Eminescu »[2], ale acad. Al. Rosetti « Observații asupra limbii lui Miron Costin »[3], « Observații asupra limbii lui Dimitrie Cantemir în „Istoria ieroglifică" »[4], « Limba lui Anton Pann în „Povestea vorbii" »[5], ale lui Gr. Scorpan « Limba lui Creangă »[6] și « Forme dialectale în poezia lui Eminescu »[7], al lui G. Istrate « Limba în poemul „Minerii din Maramureș" de Dan Deșliu »[8], precum și numeroasele studii apărute în ultimii ani în « Limba romînă » și în « Studii și cercetări lingvistice ».

Obiectul analizei unei opere literare din punct de vedere lingvistic constă în relevarea și explicarea mijloacelor lingvistice folosite de scriitor pentru

---

[1] V. V. Vinogradov, Itoghi obsujdeniia voprosov stilistiki, în « Voprosî iazîkoznaniia », 1955, nr. 1, p. 87.

[2] Iorgu Iordan, Limba lui Eminescu, București, 1940.

[3] Al. Rosetti, Observații asupra limbii lui Miron Costin. Comunicare prezentată în ședința din 26 aprilie 1950. București, Editura Academiei R. P. R., 1950.

[4] Al. Rosetti, Observații asupra limbii lui Dimitrie Cantemir în « Istoria ieroglifică », în Buletin științific. Secțiunea de științe a limbii, literatură și arte a Academiei R. P. R. Tomul I (1951), nr. 1-2, p. 17-38.

[5] Al. Rosetti, Limba lui Anton Pann 1794—1854 în « Povestea vorbii » în Buletinul științific al Academiei R. P. R. Seria Științe istorice, filozofice și economico-juridice. Tomul al II-lea (1950), nr. 1, p. 47 — 52.

[6] Gr. Scorpan, Limba lui Creangă, în « Buletinul Institutului de filologie romînă „Alexandru Philippide" », vol. I (1934), p. 102-110, și vol. II (1935), p. 213-221.

[7] Gr. Scorpan, Forme dialectale în poezia lui Eminescu, în « Buletinul Institutului de filologie romînă „Alexandru Philippide" », vol. III (1936), p. 116-137.

[8] Vezi « Studii și cercetări științifice », (Academia R.P.R. Filiala Iași) anul V (1954), nr. 1-4, p. 489-528.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

exprimarea conținutului de idei al operei sale. Lingvistul are sarcina de a stabili care sînt mijloacele alese de scriitor din tezaurul limbii întregului popor, ce a determinat această alegere, care este specificul elementelor lingvistice și al structurii stilistice a compoziției lui literare.

Analiza limbii operei literare urmează două căi care se întregesc: 1) cercetarea materialului propriu-zis al faptelor de limbă grupate în categoriile consacrate ale fenomenelor lingvistice: fonetică, lexic, morfologie, sintaxă; 2) analiza stilului individual al scriitorului, adică a modului personal în care acesta a selecționat și a folosit elementele limbii întregului popor pentru realizarea concepției sale ideologice și artistice. Limba și stilul sînt noțiuni atît de strîns legate, încît numai analizîndu-le laolaltă se poate ajunge la cunoașterea procedeelor lingvistice de realizare a operei literare.

Studiul particularităților fonetice, lexicale și gramaticale trebuie făcut din punct de vedere istoric, adică în raport cu stadiul de evoluție al limbii literare. Aceste particularități pot consta în arhaisme, regionalisme, neologisme, elemente de jargon, sau în alte inovații care se stabilesc în funcție de normele limbii literare din epoca respectivă. În limba oricărui scriitor se întîlnesc, alături de formele curente ale limbii întregului popor, urme ale trecutului lingvistic, ca și elemente noi impuse de evoluția limbii.

Analiza particularităților fonetice este importantă fiindcă ea relevă transpunerea în scrisul literar a aspectelor vii ale vorbirii din diferite regiuni și epoci. Ea ne arată fenomenele fonetice care s-au consolidat în limbă, cele care au dispărut cu timpul, ajutîndu-ne să cunoaștem stadiul de închegare al sistemului fonetic și contribuția diferiților scriitori la realizarea lui. Lingvistul sovietic R. I. Avanesov arată în mod just că «normele de pronunțare se formează și se dezvoltă o dată cu dezvoltarea limbii literare»[1]. Ca parte integrantă a sistemului limbii, fonetica trebuie studiată și pentru determinarea etapelor de închegare a sistemului ortografic al limbii. Ea trebuie studiată în strînsă legătură cu normele și cu regulile ortografice dominante în fiecare epocă.

Domeniul cel mai vast și mai important al analizei limbii literare îl oferă însă studiul vocabularului.

Din zecile sau sutele de mii de cuvinte ale unei limbi, un scriitor folosește în opera lui doar o mică parte. Precum am arătat într-un studiu recent[2], Eminescu nu folosește în opera lui poetică, din întreaga bogăție lexicală a limbii noastre, decît 3607 cuvinte, care aparțin, în cea mai mare parte, fondului principal al limbii. Cercetătorul urmează să stabilească în ce măsură folosește scriitorul, alături de fondul principal, cuvinte din restul vocabula-

[1] R. I. Avanesov, Voprosî sovremennogo russkogo literaturnogo proiznoșeniia v svete uceniia I. V. Stalina o iazîke. Moscova, 1953, p. 18.

[2] Vezi D. Macrea, Contribuție la studiul fondului principal de cuvinte al limbii romîne, în «Studii și cercetări lingvistice», 1954, nr. 1—2, p. 7—18.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

rului: arhaisme, regionalisme, neologisme, elemente de jargon sau de argou.

În afară de fondul principal, care este folosit în esență de toți scriitorii, cercetarea elementelor din restul vocabularului, care reflectă «starea limbii» dintr-o anumită epocă, constituie un important indiciu pentru cunoașterea resurselor limbii scriitorului, adică a felului cum el a folosit variatele mijloace lexicale pentru zugrăvirea cît mai nuanțată a situațiilor și personajelor. Bogăția sau sărăcia vocabularului unui scriitor se reflectă, în mare măsură, în calitatea stilului său.

Analiza vocabularului nu trebuie făcută însă numai cantitativ, ci și calitativ. Vocabularul unui scriitor nu este mare numai prin numărul cuvintelor, ci și prin mulțimea sensurilor noi, figurate, pe care le cîștigă cuvintele pe baza sensului lor principal. Un cuvînt comun își înnoiește valoarea prin faptul că este folosit în mod figurat într-un context literar. O cercetare vastă de această natură se întreprinde în prezent de către Institutul de lingvistică al Academiei de Științe a Uniunii Sovietice, care alcătuiește Dicționarul limbii lui Puşkin, cuprinzînd 80.000 de cuvinte cu toată bogăția de sensuri din limba marelui scriitor.

În lumina concepției marxiste despre limbă, studiul vocabularului operelor literare poate cuprinde cele mai variate aspecte. Pot fi întreprinse studii asupra unor opere izolate sau pe anumite probleme, spre exemplu: lexicul social-politic în opera lui Eminescu, lexicul filozofic sau științific în opera lui Vasile Conta, Victor Babeș, Ion Ghica etc., regionalismele în opera lui Creangă sau arhaismele în opera lui Sadoveanu. Se poate urmări dezvoltarea terminologiei științifice, de producție sau filozofice de-a lungul unei epoci întregi, cum a făcut, spre exemplu, J. Byck în studiul său asupra vocabularului științific și tehnic în limba romînă din secolul al XVIII-lea, publicat în «Studii și cercetări lingvistice» (1954, nr. 1-2, p. 31-43). În lumina unor studii de acest fel se poate aprecia rolul fiecărui scriitor în munca pentru asimilarea literară a vocabularului limbii romîne, ca și în îmbogățirea ei cu termeni noi, necesari dezvoltării stilului literar, științific, tehnic, publicistic etc.

A treia categorie a materialului lingvistic al operelor literare o constituie structura gramaticală. Ea este partea cea mai stabilă a limbii, în care nu se produc transformări decît în perioade de timp foarte îndelungate. Într-o epocă atît de bogată în prefaceri pentru cultura noastră cum a fost secolul trecut, abia se observă cîteva modificări de ordin morfologic și sintactic față de epocile precedente. Aceste modificări constau doar în unele îmbunătățiri aduse sistemului morfologic și sintactic, în sensul precizării și simplificării formelor de exprimare, care, consolidîndu-se, au dat limbii noastre aspectul ei actual. Observațiile privitoare la formele gramaticale din limba scriitorilor se reduc în genere la unele forme care au suferit fluctuații și la drumul pe care aceste forme l-au urmat spre a ajunge la regulile de astăzi. În scrisul nostru din trecut, mai ales din prima jumătate a secolului al XIX-lea, s-au folosit simultan, spre

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

exemplu, formele *văd* şi *văz*, *ţin* şi *ţiu*, *poci* şi *pot*, *ei văd* şi *ei vede*, *a curăţa* şi *a curăţi*, *elementuri* şi *elemente*, *mormînturi* şi *morminte*, pe care istoricul limbii este obligat să le înregistreze şi să arate cum s-a consolidat una din aceste forme şi cum a fost eliminată cealaltă [1].

În ceea ce priveşte sintaxa, se poate urmări procesul evoluţiei frazei, mai ales în cursul secolului al XIX-lea, de la forma greoaie din secolele precedente spre fraza simplă şi echilibrată pe care o avem astăzi.

★

Analiza particularităţilor fonetice, lexicale şi gramaticale este însă, precum am arătat mai sus, numai o parte a studiului limbii operelor literare. Limba ca atare este numai un material de construcţie pentru scriitori, sau, cum o numeşte Maxim Gorki, « materia primă a literaturii », pe care scriitorii o folosesc corespunzător scopurilor lor artistice. Cuvintele şi formele gramaticale primesc sub condeiul scriitorilor aspecte noi prin contextul în care se găsesc şi prin nuanţa personală ce le-o imprimă. Ele intră în ceea ce Horaţiu numea « iuncturae novae », adică în legături noi faţă de exprimarea comună. În afară de semnificaţia lor proprie, cuvintele posedă o capacitate de expresie stilistică. Prin sensul lui propriu, cuvîntul desemnează un obiect, un fenomen sau un raport din realitatea obiectivă. În exprimarea literară, cuvîntul primeşte semnificaţii emotive, exprimă aprecieri asupra realităţii, arată starea sufletească a subiectului vorbitor, raportul lui faţă de realitate. Prin literatură, cuvîntul nu numai că se « înţelege », ci se şi « trăieşte » [2]. Iată, spre exemplu, cum încheie maestrul Sadoveanu romanul său « Neamul Şoimăreştilor »: « Bunicii mei sînt strănepoţii acelor oameni. Şi această istorisire de acum treisute de ani, din vremea cînd strămoşii erau încă dîrji, am scris-o în liniştea unei prisăci, avînd în inima mea răsunetul durerii lor ». Prima propoziţie are stilul unei comunicări, dar fraza următoare este străbătută de vibraţia sufletească a scriitorului care ne împărtăşeşte emoţia sa profundă, evocînd faptele vitejeşti ale strămoşilor de care se simte legat.

Expresivitate, nuanţe stilistice se găsesc şi în limba vorbită, dar cea mai caracteristică formă a lor se găseşte în literatură.

Felul în care unele forme gramaticale sînt valorificate stilistic spre a servi în mod adecvat în creaţia artistică a fost arătat de profesorul Tudor Vianu la sfîrşitul volumului său « Arta prozatorilor romîni », unde analizează funcţiunea stilistică, specifică în epica noastră, a imperfectului, a mai mult ca perfectului, a prezentului istoric sau a prezentului etern, forme gramaticale care nu ar putea fi înlocuite într-o povestire fără a schimba ritmul şi atmosfera

[1] G. Ivănescu, Îndrumări în cercetarea morfologică a limbii literare romîneşti din secolul al XIX-lea, în « Limba romînă », 1955, nr. 1, p. 19—39.

[2] Vezi B. V. Tomaşevski, Limba şi literatura, în « Problemele ştiinţei literare sovietice în lumina lucrării lui I. V. Stalin despre lingvistică », Ed. Cartea Rusă, 1952.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

ei. Tot profesorul Tudor Vianu a arătat într-un studiu recent marea varietate și funcțiunile multiple pe care epitetul le îndeplinește în opera poetică eminesciană [1].

Sunetele, cuvintele și formele gramaticale, oricît de corecte ar fi ele, nu pot constitui prin ele însele expresiuni artistice. Înainte de încadrarea lor într-un context, ele sînt așa-zicînd « neutre », fără culoare expresivă. Numai locul lor în contextul frazei și forma frazei le dă valoare artistică prin măiestria scriitorului.

Pentru reflectarea veridică a realității în artă, limba literaturii artistice are o libertate mult mai mare în alegerea mijloacelor decît limba altor stiluri literare. Literatura artistică poate folosi unele arhaisme, regionalisme, neologisme, cuvinte de jargon sau de argou tocmai pentru valoarea lor expresivă, pentru capacitatea lor de a zugrăvi anumite personaje sau atmosfera epocii. Folosirea unor regionalisme sau arhaisme bine încadrate în contextul frazei constituie, în anumite limite, un mijloc de îmbogățire a posibilităților de exprimare ale limbii. Pe de altă parte, se știe că scriitorii se abat uneori de la normele construirii tipice a frazei: subiect, predicat, complement, folosind numeroase inversiuni topice pentru scopuri stilistice. Asemenea abateri, justificate de procedeele artei literare, trebuie apreciate în sensul lor real, nu ca o necunoaștere a regulilor folosirii limbii. Libertatea inversiunilor topice și « licențele poetice » sînt firești în literatură, dar în alte stiluri ele pot constitui abateri de la normele folosirii limbii. Desigur, libertatea artistului în acest domeniu nu este fără margini. Crearea de expresii noi sau folosirea prea personală a sensului cuvintelor sau a formelor gramaticale este limitată de specificul structural al limbii. Artiștii sînt creatori în limbă numai atunci cînd merg pe linia tendințelor ei firești de dezvoltare, adică în conformitate cu legile interne de dezvoltare a limbii.

Noțiunea de « stil individual al scriitorului » a fost și este foarte viu discutată de către lingviștii și criticii literari marxiști, aducîndu-se importante precizări asupra naturii și rolului lui în folosirea și îmbogățirea limbii întregului popor.

Din punct de vedere lingvistic, stilul este sistemul mijloacelor de exprimare a unei teme anumite. El a fost de mult definit de Belinski : « corespondența vie, organică, dintre formă și conținut, arta de a exprima ideea, prin acel cuvînt, prin acea construcție care este cerută de esența ideii însăși » [2]. Cuvîntul este potrivit atunci cînd apare în context acolo unde trebuie și cînd înlocuirea lui cu altul nu mai poate reda nuanța proprie a unei situații.

---

[1] Tudor Vianu, Epitetul eminescian, în « Studii și cercetări lingvistice », 1954, nr. 1-2, p. 165—199. Acest valoros studiu este cuprins, împreună cu celelalte studii ale prof. T. Vianu publicate în « Limba romînă », în volumul său « Probleme de stil și artă literară ». Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1955.

[2] Vezi A. I. Efimov, Ob izucenii iazîka hudojestvennîh proizvedenii. Moscova, 1952, p. 12.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

Prin stil individual al scriitorului se înțelege sinteza particularităților artistice, deci și ideologice, ale creației lui: idei, teme, caractere, compoziție și limbă [1].

Stilul este individual în sensul că fiecare scriitor are o manieră caracteristică, preferată, de alegere și folosire a mijloacelor lingvistice. Unul și același gînd sau sentiment poate fi redat printr-o nuanțare foarte variată a exprimării. Descrierea naturii la Calistrat Hogaș sau la Mihail Sadoveanu este diferită, deși acești doi scriitori au iubit la fel de mult natura și au stăpînit cu măiestrie resursele limbii. Arta portretului este deosebită la Neculce, Bălcescu, V. Alecsandri, Hasdeu, N. Iorga, Tudor Arghezi sau G. Călinescu prin felul cum folosesc imaginile și resursele limbii în zugrăvirea aspectului fizic sau moral al personajului.

În stilul său individual, scriitorul valorifică materialul limbii poporului și formele stilistice ale tradiției populare sau literare pe care le îmbogățește prin contribuția sa personală.

Munca de prelucrare și șlefuire a tezaurului limbii naționale pentru obținerea unei expresivități superioare poate fi la noi deplin studiată astăzi numai în legătură cu creația eminesciană, asupra căreia ediția critică a lui Perpessicius aruncă o lumină nouă prin publicarea numeroaselor variante și încercări făcute de Eminescu pînă să ajungă la expresia potrivită sau, cum scrie poetul, la «cuvîntul ce exprimă adevărul». Mijloacele de exprimare de care dispune o limbă poartă totdeauna pecetea specificului național. Ele sînt determinate de legile istorice de dezvoltare a fiecărei limbi, de legile ei de funcționare, care fac imposibilă traducerea lor exactă dintr-o limbă în alta. Din această categorie fac parte mai ales locuțiunile, zicătorile, proverbele, elaborate de geniul stilistic al fiecărui popor.

Cercetătorul stilului trebuie să stabilească ceea ce scriitorul a folosit din stilistica limbii comune și a limbii literare, ceea ce el are comun ca stil cu alți scriitori și ceea ce aduce el original, pentru a determina rolul și importanța operei sale în evoluția mijloacelor exprimării artistice. În același timp el trebuie să aprecieze calitatea artistică a stilului strîns legat de genul literar căruia îi aparține opera. De o mare importanță este studiul folosirii limbii ca procedeu pentru tipizarea personajelor, a mentalității și înclinațiilor lor. Felul cum vorbesc eroii lui Caragiale: Cațavencu, Pristanda, jupîn Dumitrache sau Rică Venturiano nu este, desigur, un model de limbă literară în accepțiunea noastră, dar el este un model inegalabil de procedeu stilistic pentru redarea tipică, prin limbă, a unor figuri caracteristice ale unei părți a societății noastre din secolul trecut.

---

[1] Vezi A. I. Efimov, Ob izucenii iazîka hudojestvennîh proizvedenii. Moscova, 1952, p. 10.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

În aprecierea limbii şi stilului unui scriitor, lingvistica marxistă se orientează după raportul în care acestea se găsesc faţă de limba naţională a poporului. Atunci cînd se vorbeşte de limba scriitorului, de stilul lui individual, nu trebuie să se înţeleagă o limbă deosebită de limba poporului, ci numai o reflectare individuală a limbii naţionale în opera unui anumit scriitor. Materialul lingvistic al scriitorului nu se poate separa de limba naţională şi de limba literară comună a epocii sale. Scriitorul selecţionează şi îmbină materialul limbii într-o formă nouă, folosind sistemul expresiv al tuturor stilurilor limbii şi toate cuvintele şi construcţiile capabile să redea, în chipul cel mai viu şi mai complet, imaginea şi ideea operei sale.

Această teză a lingvisticii marxiste răstoarnă poziţia lui Benedetto Croce şi Karl Vossler, adoptată de numeroşi lingvişti idealişti, după care stilul individual ar constitui factorul esenţial al evoluţiei limbii.

Stilul individual al scriitorului nu poate fi interpretat altfel decît ca un mod personal de a folosi resursele bogate ale limbii naţionale a poporului.

Creaţia în limbă, scrie N. I. Şvedova, «constă în introducerea în limba literară a unor procedee de limbă naţională care nu au fost folosite înainte. Determinînd just căile de dezvoltare a limbii literare comune, înţelegînd posibilităţile ei care de-abia mijesc şi care nu pot fi distinse încă de alţii, scriitorul scoate elementul nou din noianul vechiului, uneori din noianul tradiţiei limbii literare, dezvoltă şi desăvîrşeşte acest element nou, îl activează şi dă contemporanilor săi posibilitatea unei exprimări noi în diferitele stiluri ale limbii. La început aceste mijloace noi care îşi au rădăcinile în limba naţională apar ca «element individual» în limba scriitorului care le-a «găsit». Dar mai tîrziu aceste mijloace pot intra în norma literară. Atitudinea activă şi creatoare a scriitorului faţă de procesele vii ale limbii naţionale poate determina fixarea mijloacelor de limbă «găsite» de el în limba literară a epocii sale; cuvintele, formele şi construcţiile «descoperite» şi elaborate de scriitor pot intra pentru mult timp în normele limbii scrise şi pot determina chiar procesele dezvoltării stilistice ulterioare ale acestei norme»[1].

În acest sens se poate vorbi de epoca lui Puşkin în istoria limbii literare ruse sau de epoca Alecsandri sau Eminescu în istoria limbii literare romîne. «Dar reînnoirea creatoare a limbii literare poate fi realizată numai de către un scriitor genial într-un moment corespunzător al dezvoltării istorice a acestei limbi. De obicei însă maestrul cuvîntului îşi alege mijloacele de limbă din ceea ce a intrat şi s-a fixat deja în sistemul limbii literare»[2]. Fără cunoaşterea dezvoltării istorice a mijloacelor de expresie artistică nu se poate fixa în mod just rolul şi locul unui scriitor în istoria limbii şi a literaturii unui popor.

---

[1] N. I. Şvedova, K voprosu ob obşcenarodnom i individualnom v iazîke pisatelea, în «Voprosî iazîkoznaniia», 1952, nr. 2, p. 111.

[2] Ibidem.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

Un alt procedeu greşit folosit de lingvistica şi critica literară idealistă este studierea stilului numai sub aspectul lui formal, adică de a vedea în el numai o sumă de procedee şi motive tipice folosite în mod repetat. Desigur o caracteristică de seamă a stilului individual este frecvenţa unui anumit tip de expresie. Dar limitarea la acest aspect exterior al stilului înseamnă a nu căuta legătura organică între procedeele de stil şi tematica operei, conţinutul ei de idei, concepţia de viaţă a scriitorului şi intenţia combativă a operei sale. Stilul este studiat de către cercetătorii marxişti în strînsă legătură cu conţinutul de idei al operei, factor esenţial care determină o formă sau alta a exprimării.

Lingvistica şi critica idealistă nu au reuşit să arate legătura dintre tematica operei literare şi limba şi stilul scriitorului, elemente pe care le-au analizat separat şi formal fără evidenţierea dependenţei lor reciproce şi organice.

Mijloacele stilistice ale operei sînt totdeauna în funcţie de concepţia autorului, de cadrul tematicei sale. «Cînd se face o analiză stilistică, scrie acad. V. V. Vinogradov, limba literaturii nu poate fi despărţită de ideile pe care scriitorul le-a pus la baza operei, de ţesătura imaginilor, de caracterul personajelor şi de personalitatea creatoare a autorului pe care o întruchipează întreaga compoziţie a operei artistice»[1].

Strînsa legătură dintre tema, limba şi stilul operei se bazează pe principiul marxist al unităţii dintre conţinutul şi forma operei artistice. Conţinutul determină forma organizării stilistice, aceasta fiind manifestarea concretă a conţinutului. Limba fiind «realitatea nemijlocită a gîndirii» (Marx), forma exprimării are o mare importanţă în realizarea artistică, în sensul că ea poate contribui fie la dezvoltarea şi realizarea conţinutului, fie la încătuşarea lui[2].

Unii scriitori comit greşeala preţuirii exagerate a formei în dauna conţinutului atunci cînd caută cu orice preţ noutăţi de stil şi expresii forţate pentru a dovedi că înnoiesc, chipurile, limba sau că voiesc să exprime o idee mai subtil decît prin mijloacele comune ale limbii. Mulţi poeţi din trecut şi chiar unii de astăzi păcătuiesc prin această înclinaţie, fără să mai vorbim de aşa-numita «poezie modernistă», a cărei limbă absurdă şi ininteligibilă este dovada deplină a descompunerii ideii şi formelor artei în lumea burgheză în care ea a apărut şi se manifestă încă.

Numai prin studiul stilului în funcţie de tema operei se poate ajunge la caracterizarea reală a acestuia. Dacă estetica idealistă se limita în aprecierea limbii literare la epitete didactice ca «bogată şi expresivă», «limpede şi armonioasă», «curgătoare» etc., aceasta se explică prin faptul că limba era privită exterior şi formal, nu ca expresie a fondului specific de idei al operei. Prin

---

[1] V. V. Vinogradov, Problemele esenţiale ale ştiinţei literare sovietice, în «Problemele ştiinţei literare sovietice în lumina lucrărilor lui I. V. Stalin despre lingvistică». Ed. Cartea Rusă, 1952, p. 20.

[2] Vezi K. N. Dimitrievna, Unele probleme de estetică, în «Probleme de literatură şi artă», 1953, nr. 6, p. 59.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

studiul adîncit al legăturii dintre formă şi tema operei artistice, se va putea ajunge la o caracterizare justă şi ştiinţifică a stilului, înlocuind formulele dilletante şi impresioniste ale esteticii şi criticii literare burgheze.

★

Pentru înţelegerea relaţiilor dintre conţinutul şi forma operei literare, de o mare importanţă este studierea, neglijată pînă acum, a concepţiei despre limbă a scriitorilor. Felul în care scriitorii folosesc limba, normele de care ei se conduc în selectarea şi organizarea materialului lingvistic nu sînt cu totul spontane, sau, cum se spune, un produs al inspiraţiei, fără control conştient. Limba este indiferentă faţă de clase, dar clasele şi cu atît mai mult scriitorii nu sînt indiferenţi faţă de limbă. Marii scriitori au avut totdeauna, în problema folosirii limbii, poziţii teoretice hotărîte, strîns legate de practica lor creatoare. Istoria limbii romîne literare ne arată că scriitorii noştri de seamă din trecut au fost deplin conştienţi de rolul şi răspunderea pe care au avut-o în dezvoltarea limbii ca instrument al culturii naţionale şi al literaturii artistice. Ei au luat parte activă la lupta pentru făurirea limbii noastre literare nu numai prin operele lor artistice, ci şi prin formulările teoretice pe care le-au adus în această privinţă. Marii noştri scriitori din trecut au fost intens preocupaţi de felul în care trebuie scrisă limba noastră, de normele ei ortografice, de folosirea cuvintelor vechi sau a neologismelor, de armonia artistică a compoziţiei.

În 1838, Grigore Alexandrescu arată, în « Epistola către Voltaire », greutăţile care stăteau în faţa scriitorilor de la începuturile literaturii noastre moderne:

La toate ai fost norocit; nu crez că atît izbuteai
De-ai fi avut să formezi limba în care scriai.
Dar veacul te-a ajutat; în vremea cînd te-ai născut,
Stilul era curăţat şi drumul era făcut.
Altfel e în ţară la noi; noi trebuie să formăm,
Să dăm un aer, un ton limbii în care lucrăm.
Pe nebătute cărări loc de trecut să găsim
Şi nelucrate cîmpuri de ghimpi să curăţim.

Aceste greutăţi au fost învinse începînd cu scriitorii grupaţi în jurul « Daciei literare », care s-au bazat în scrisul lor pe limba poporului, condamnînd îndepărtarea de acest nesecat izvor al limbii literare. « Nenorocirea literaturii, pedantă în condei, pedantă în formă, pedantă în idei — scrie Alecu Russo, exprimînd crezul generaţiei de scriitori de la 1848 —, care îneacă şi omoară în Ţările Romîneşti dezvoltarea spiritului şi a închipuirii, vine din pricina neştiinţei limbii şi a tradiţiilor părinteşti; literatura aceasta nu are rădăcini, nu dă roadă »[1]; iar în continuare, Russo adaugă: « Dacă este ca neamul romîn să aibă şi el o limbă şi o literatură, spiritul public va părăsi căile pedanţilor şi se va îndrepta la izvorul adevărat, la tradiţiile şi obiceiurile pămîn-

[1] A. Russo, Scrieri, publicate de Petre V. Haneş. Bucureşti, 1908, p. 35.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

tului unde stau ascunse încă şi formele şi stilul, şi de-aş fi poet aş culege mitologia romînă, care-i frumoasă ca şi cea latină sau greacă; de-aş fi istoric, aş străbate prin toate bordeele să descopăr o amintire sau o rugină de armă; de-aş fi gramatic, aş călători pe toate malurile romîneşti şi aş culege limbă »[1].

Cînd la începutul culturii noastre moderne, Enăchiţă Văcărescu lasă urmaşilor săi ca îndemn:

Creşterea limbii romîneşti
Şi a patriei cinstire,

el şi-a dat limpede seama de importanţa uriaşă a limbii în înflorirea patriei şi a cerut îmbogăţirea, cultivarea şi dezvoltarea ei pentru ca poporul nostru să fie cît mai bine înzestrat cu acest puternic instrument de luptă şi dezvoltare naţională şi culturală care este limba.

Caracterul popular al limbii noastre literare, strînsa ei legătură cu limba poporului, a constituit concepţia călăuzitoare a lui Mihail Kogălniceanu, Alecu Russo, Costache Negruzzi, V. Alecsandri, Mihail Eminescu, Ion Creangă, Ion Luca Caragiale, Gheorghe Coşbuc, Ion Slavici, Barbu Ştefănescu Delavrancea etc., ale căror opere tocmai prin aceasta poartă pecetea unui profund specific naţional şi popular. Ei au dezvoltat în mod creator posibilităţile limbii naţionale şi au folosit în opera lor cele mai vii, mai tipice şi mai originale mijloace de expresie ale limbii întregului popor. Scriitorii noştri de astăzi au mărturisit de asemenea în seria de articole publicate în « Contemporanul » şi « Gazeta literară » dragostea lor profundă pentru limba poporului, pe care îl consideră ca cel mai bun maestru de limbă al lor, aşa cum l-au considerat şi scriitorii noştri clasici.

Pe lîngă aceasta, trebuie înfăţişată lupta dusă de scriitorii şi lingviştii noştri pentru cultivarea limbii, adică lupta împotriva scrierii ei greşite, a necunoaşterii bogăţiilor ei lexicale şi sintactice, precum şi combaterea scrisului şablon, lipsit de nuanţare stilistică din literatură, presă sau scrisul birocraţiei. Acest aspect al activităţii scriitorilor şi lingviştilor este deosebit de important şi de actual, mai ales astăzi, cînd crearea culturii socialiste la noi este strîns legată de grija pentru corectitudinea, bogăţia şi desăvîrşirea artistică a limbii noastre naţionale.

Lingviştii şi criticii literari trebuie să acorde, în studiile lor, o deosebită importanţă părerilor despre limbă ale creatorilor operelor literare, deoarece aceste păreri sînt o preţioasă călăuză asupra felului în care scriitorii folosesc şi îmbogăţesc limba. La rîndul lor, nici scriitorii nu pot să se dispenseze de ajutorul lingviştilor, al căror rol, în opera de îndrumare şi de cultivare a limbii nu poate fi contestat.

Concepţiile teoretice despre limbă ale scriitorilor, a căror importanţă a început să fie valorificată la noi abia în vremea din urmă, pot aduce o contribuţie

[1] A. Russo, Scrieri, publicate de Petre V. Haneş. Bucureşti, 1908, p. 36.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

prețioasă asupra felului cum ei au muncit la făurirea limbii și a stilului lor, cum au prețuit limba poporului și cum au înțeles să-i folosească bogățiile[1].

Ajuns la acest capitol, voi încerca să înfățișez rezumativ punctele principale după care cercetătorul se poate orienta în analiza limbii operelor literare:

1. Cunoașterea condițiilor sociale, politice, materiale și culturale în care a trăit și a creat autorul, a concepțiilor politice și literare dominante în acea vreme, a atitudinii scriitorului față de ele, a poziției lui față de lupta de clasă din epoca respectivă;

2. Cunoașterea nivelului de dezvoltare a limbii literare din acel timp, a mijloacelor ei de exprimare; a dezvoltării diferitelor stiluri ale limbii literare, a rolului limbii populare, al dialectelor și al altor variante ale limbii în limba literară a timpului;

3. Studiul biografiei autorului, îndeosebi al felului cum și-a format cultura generală și lingvistică, al măsurii în care a cunoscut viața poporului și s-a simțit legat de ea, cum s-au format și dezvoltat preferințele lui sub influența diferiților factori din mediul social și ideologic;

4. Analiza caracteristicilor fonetice, lexicale și gramaticale ale limbii scriitorului în raport cu starea limbii literare și cu evoluția ulterioară a acesteia. Raportarea oricărei opere la starea limbii din epoca respectivă și din epoca ulterioară este cerută de caracterul istoric al cercetării lingvistice, orice operă literară fiind în același timp un monument de limbă. Istoria limbii literare fixează rolul și locul fiecărui scriitor în evoluția formelor ei fonetice, în îmbogățirea lexicului ei, în perfecționarea sistemului ei gramatical și a formelor ei stilistice. Aprecierea caracteristicilor fonetice, lexicale, gramaticale și stilistice ale limbii scriitorului este legată de analiza mijloacelor de cunoaștere și cultivare a limbii epocii: sistemele ortografice dominante, dicționarele, gramaticile, precum și concepțiile lingvistice dominante din acea vreme;

5. Analiza procedeelor stilistice ale scriitorului, evoluția acestor procedee de la o operă la alta sau de la o epocă la alta, legătura cu conținutul de idei al operei, stabilirea caracterului realist și popular al limbii și stilului scriitorului, aportul lui nou și original în sporirea mijloacelor estetice de expresie ale limbii literare. Acest aspect intră mai ales în competința esteticienilor și criticilor literari, care, bazați pe principiile esteticii marxiste, vor putea întregi cîmpul cercetărilor referitoare la analiza limbii operelor literare.

---

[1] Vezi Gh. Bulgăr, Mihail Sadoveanu și problemele limbii noastre literare, în «Limba romînă», anul II, nr. 2, 1953; Teofil Teaha, Slavici și problemele limbii noastre, în «Limba romînă», anul III, nr. 3, 1954; Gh. Bulgăr, Eminescu despre problemele limbii literare, în «Studii și cercetări lingvistice», tomul V, nr. 3-4, 1954; Despină Ursu, Probleme de limbă în revista «Romînia literară» din 1855, în «Limba romînă», anul IV, nr. 1, 1955; Alexandru Niculescu, Părerile lui Barbu Delavrancea despre limbă și stil, în «Studii și cercetări lingvistice», tomul VI, nr. 1-2, 1955, p. 83—107.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

6. Concepția despre limbă a scriitorului și legătura ei cu practica lui artistică, ideile lui estetice, atitudinea lui față de limba poporului, față de neologisme, concepția lui despre scrierea limbii, ideile pe care le-a avut despre menirea activității lui literare și felul cum a răspuns sarcinilor care i-au stat în față;

7. Aprecierea contribuției scriitorului la dezvoltarea limbii și stilului artistic național, popularizarea și răspîndirea ulterioară a contribuției lui lingvistice și stilistice în limba literară și în limba marilor mase. Ce expresii și cuvinte folosite de un scriitor s-au fixat în limba poporului și ce influență a avut stilul său în felul de a scrie și de a vorbi al urmașilor ? Ce funcțiuni și sensuri stilistice noi a dat el diferitelor cuvinte și expresii ? Se știe cît de mult influențează literatura felul de a vorbi al maselor. Sub influența literaturii, expresii, aforisme, neologisme pătrund în limba poporului, o îmbogățesc, o înfrumusețează și îi dau mai multă culoare. Limba scriitorilor cultivă gustul pentru vorbirea aleasă, frumoasă, bogată; versuri ale marilor scriitori circulă din gură în gură, cultivînd gustul artistic și sensibilitatea maselor. Pe de altă parte construcții și forme ridiculizate de scriitori prin limba unor personaje dispar cu timpul din limba vorbită a contemporanilor și mai ales a urmașilor; acesta este, bunăoară, cazul unor construcții și expresii ridiculizate de Caragiale.

Punctele de mai sus nu se referă toate în mod direct la analiza limbii literare. Unele din ele privesc istoria și critica literară, dar toate contribuie la lămurirea problemelor pe care le implică studiul limbii literare și al stilului. Firește, criteriile înșirate nu au un caracter dogmatic, ci reprezintă numai o schițare a criteriilor de analiză a limbii operelor literare. Ele pot fi revizuite și completate în lumina progreselor pe care le vor face cercetările viitoare în acest domeniu.

★

După ce am înfățișat stadiul teoretic actual al problemelor studiului limbii literare, voi încerca, în cele ce urmează, să formulez unele observații în legătură cu preocuparea de a elabora istoria limbii noastre literare pe care nu o avem pînă acum [1].

Prima întrebare care se pune este: de cînd începe limba noastră literară și care sînt perioadele caracteristice în evoluția ei ?

Într-un studiu recent, acad. Iorgu Iordan [2] susține că limba noastră literară unitară s-a format abia în secolul al XIX-lea, o dată cu închegarea statului național unitar. Înainte de această perioadă am avut, după acad. Iorgu Iordan, numai o limbă scrisă și nu o limbă literară în adevărata accepție a acestei noțiuni. Această teză este justă dacă avem în vedere dezvoltarea

[1] În Uniunea Sovietică a apărut recent Istoria limbii literare ruse, scrisă de A. I. Efimov, iar Institutul de lingvistică al Academiei de Științe a Uniunii Sovietice a publicat pînă în prezent trei mari volume intitulate « Materiale și cercetări asupra istoriei limbii literare ruse ».

[2] Iorgu Iordan, Limba literară (privire generală), în « Limba romînă », 1954, nr. 6, p. 52—77.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

limbii literare unitare şi a variatelor stiluri de astăzi ale limbii noastre literare, fenomen care, în adevăr, a avut loc la noi abia în secolul trecut.

Cercetătorul istoriei limbii literare romîne nu poate însă neglija epoca de pregătire a formării ei, care, începînd cu limba scrisă a secolului al XVI-lea, a reuşit în secolele următoare să se desăvîrşească pînă la forma literară de astăzi. Înainte de secolul al XIX-lea s-au dezvoltat numai unele din stilurile limbii noastre literare, şi anume: *stilul cărţilor religioase*, în care s-a realizat, în secolul al XVII-lea, o operă de seamă ca Psaltirea în versuri a lui Dosoftei, sau de importanţa Bibliei de la Bucureşti; *stilul istoric-cronicăresc*, cu reprezentanţi de seama lui Miron Costin, Ion Neculce sau Stolnicul Constantin Cantacuzino; *stilul scrisorilor particulare şi de afaceri*, ca, bunăoară, cele descoperite în arhivele de la Bistriţa. Limba noastră literară de dinaintea secolului al XIX-lea se limitează, în linii mari, la aceste trei stiluri cu unele diferenţe regionale şi de calitate a limbii lor [1]. Această etapă în procesul de formare a limbii noastre literare nu trebuie neglijată, deoarece în limba scrisă înainte de secolul al XIX-lea este evident un anumit simţ al normei, grija de a ridica limba deasupra formei ei de toate zilele şi de a o face limpede şi înţeleasă de toţi[2]. Acest efort spre limpezire şi unitate, care se poate urmări de la tipăriturile coresiene încoace la scriitorii noştri din toate provinciile, a avut ca rezultat impunerea graiului muntean ca bază a limbii noastre literare, datorită preponderenţei politice, culturale şi economice a Munteniei, dar şi calităţilor fonetice şi gramaticale ale acestui grai.

O problemă care nu trebuie pierdută din vedere în discuţia asupra formării limbii noastre literare este rolul cărţilor populare: « Alexandria », « Floarea Darurilor », « Fiziologul », « Varlaam şi Ioasaf », « Esopia », « Archirie şi Anadan » şi altele, care au avut la noi, în epoca veche, ca şi la alte popoare europene, o largă răspîndire, după cum a arătat N. Cartojan în remarcabila sa lucrare « Cărţile populare în literatura romînă »[3].

De asemenea, istoria limbii noastre literare nu poate neglija limba literaturii nescrise, adică limba literaturii populare, izvor nesecat de bogăţii şi frumuseţi stilistice şi lingvistice, care, în afară de unele contribuţii ale lui Ovid Densusianu, nu a fost studiată pînă acum din acest punct de vedere. Această problemă a fost ridicată recent de lingviştii sovietici pentru limba literară rusă[4], subliniindu-se importanţa studierii limbii creaţiilor artistice orale ale poporului în care sînt cuprinse preţioase mijloace de exprimare şi de

---

[1] Vezi Al. Rosetti, Despre unele probleme ale limbii literare, în « Gazeta literară » din 7 aprilie 1955.

[2] V. F. Şişmarev, Romanskie iazîki iujno-vostocinoi Evropî i naţionalnîi iazîk Moldavskoi SSR, în « Voprosî iazîkoznaniia », 1952, nr. 1, p. 96-97.

[3] N. Cartojan, Cărţile populare în literatura romînească, vol. I, 1929, vol. II, 1938.

[4] Vezi V. V. Vinogradov, Problemele esenţiale ale ştiinţei literare sovietice, în « Problemele ştiinţei literare sovietice în lumina lucrărilor lui I. V. Stalin despre lingvistică ». Ed. Cartea Rusă, 1952, p. 13—14.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

bogăţii de limbă folosite de marii scriitori în operele lor. Apreciind valoarea literaturii populare din acest punct de vedere, Maxim Gorki a îndemnat adesea pe scriitori să cerceteze îndeaproape creaţia populară, să pătrundă adînc în structura ei artistică, vocabularul şi sistemul ei de imagini.

Barbu Ştefănescu Delavrancea, în discursul său de recepţie la Academia Romînă, în 1913, făcînd elogiul poeziei noastre populare, o consideră «cel mai mare titlu de glorie literară» al nostru şi cea mai puternică manifestare a unităţii sufleteşti a poporului romîn [1], iar maestrul Sadoveanu, tot în discursul de recepţie la Academie, în 1923, consideră «Miorița» ca «cea mai nobilă manifestare poetică a neamului nostru»[2]. Aprecierile acestor mari maeştri ai cuvîntului trebuie socotite ca un îndemn de a întreprinde în viitor cercetarea valorilor stilistice ale poeziei noastre populare, care este un preţios document al limbii artistice vorbite de popor.

Sarcina imediată pe care şi-a asumat-o Institutul de lingvistică din Bucureşti este studiul limbii noastre literare din secolul al XIX-lea, epocă hotărîtoare în dezvoltarea limbii romîne literare, prin faptul că în acest secol au apărut la noi toate stilurile limbii şi s-au închegat normele scrierii ei.

În primul rînd se va studia stilul literaturii artistice, dată fiind importanţa ei primordială în istoria dezvoltării culturii şi limbii noastre, dar cunoaşterea completă a evoluţiei limbii romîne literare impune şi studiul celorlalte stiluri, deoarece el n-a fost întreprins pînă acum la noi. Nu s-a ocupat în trecut nimeni de limba presei noastre, a filozofiei, a istoriei, a ştiinţelor naturii, a administraţiei, domenii de mare importanţă pentru cunoaşterea felului în care limba romînă şi-a făurit posibilităţile, inexistente înainte, pentru exprimarea unor conţinuturi cu totul noi. În această privinţă se poate face o constatare concretă în progresul realizat de limba noastră în însuşirea terminologiei abstracte în stilul ştiinţific sau filozofic prin compararea diferitelor traduceri făcute în secolul trecut şi astăzi. Una din aceste comparaţii poate fi, spre exemplu, traducerea făcută cărţii lui Engels, « Originea familiei, a proprietăţii şi a statului », publicată în 1884, şi aceeaşi operă tradusă recent şi apărută în Editura P.M.R.

De o deosebită însemnătate în studiul evoluţiei limbii literare romîne este relevarea factorilor care i-au asigurat lărgirea posibilităţilor ei de exprimare, specificul ei naţional şi nivelul superior artistic.

Cel mai important dintre aceşti factori este prelucrarea creatoare a limbii vii a poporului de către marii scriitori care şi-au făurit în acest fel un instrument de o vitalitate excepţională pentru exprimarea conţinutului bogat al vieţii poporului nostru. Nu întîmplător toţi marii noştri scriitori au avut o deosebită preţuire pentru folclor, iar publicarea colecţiei de poezii populare a lui Alecsandri a adus o mare contribuţie la progresul exprimării noastre literare.

[1] Barbu Ştefănescu Delavrancea, Din estetica poeziei populare, Bucureşti, 1913, p. 14-15.

[2] M. Sadoveanu, Poezia populară. Discurs rostit în şedinţă solemnă la 9 iunie 1923. Academia Romînă. Discursuri de recepţiune, LVI, Bucureşti, 1923, p. 13.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)

Dacă literatura noastră a cunoscut o dezvoltare atît de mare în ultimul secol, aceasta se datoreşte nu numai interpretării realiste a vieţii, ci mai ales folosirii în operele literare a limbii vii a poporului. Acest factor a imprimat literaturii noastre clasice caracterul naţional şi popular care îi asigură valoarea ei originală printre celelalte literaturi ale lumii. Scriitorii noştri de astăzi continuă tradiţia populară a literaturii noastre, prin ataşamentul profund faţă de cauza poporului muncitor şi de limba lui.

Abaterile de la limba vie a poporului au dus totdeauna la opere sterile, eliminate de procesul firesc al funcţionării limbii.

O altă trăsătură importantă a limbii noastre literare contemporane, strîns legată de caracterul ei popular, o constituie unitatea ei.

Toţi marii noştri scriitori au luptat pentru unitatea limbii noastre literare, ceea ce a avut ca rezultat consolidarea şi armonia ei de astăzi. De aceea, în toate epocile de înflorire a literaturii noastre, ei au combătut folosirea exagerată în operele literare a regionalismelor, arhaismelor şi a neologismelor nefireşti. Unitatea limbii noastre literare realizată înainte de unitatea politică a naţiunii a fost un factor de cea mai mare importanţă pentru dezvoltarea culturii noastre şi pentru înfăptuirea unităţii noastre naţionale de mai tîrziu. Lupta pentru unitatea limbii literare romîne îşi găseşte expresia ei deplină mai ales astăzi, în epoca socialistă, limba constituind unul din cele mai importante mijloace în făurirea unităţii naţional-politice a întregului popor muncitor.

Un rol pozitiv în dezvoltarea posibilităţilor de exprimare ale limbii noastre l-au avut şi neologismele. Dacă în limba operelor artistice, neologismele sînt uneori nefireşti şi inutile, în toate celelalte stiluri ale limbii literare, neologismele sînt o necesitate. Istoria limbii noastre literare din ultimul secol este o dovadă concludentă că pentru a exprima noţiunile moderne în domeniul ştiinţific, economic, politic, tehnic şi social a fost nevoie să adoptăm un număr mare de neologisme, care, prin foloasele aduse limbii noastre, au devenit atît de adînc înrădăcinate, încît originea lor nu o mai cunosc astăzi decît lingviştii. Rolul neologismelor în cultura noastră poate fi concretizat prin următorul exemplu. Eminescu foloseşte în poeziile sale neologisme într-o proporţie foarte redusă, dar în articolele lui politice numărul neologismelor este mult mai mare, fiind vorba de noţiuni noi create pe măsura dezvoltării vieţii noastre naţionale din ultimul secol.

În afară de aceşti factori ai dezvoltării limbii noastre literare, trebuie relevat şi efortul făcut de lingviştii noştri din trecut şi de astăzi pentru a consolida normele limbii literare prin fixarea normelor ei ortografice adaptate fonetismului limbii vii a poporului, prin alcătuirea Gramaticii limbii romîne şi a Dicţionarului limbii romîne literare contemporane, opere realizate abia în zilele noastre.

Ca încheiere a observaţiilor noastre adăugăm că analiza limbii operelor literare şi elaborarea istoriei limbii noastre literare pe temeiul ştiinţei marxiste impune o colaborare strînsă între lingvişti şi critici literari, deoarece aceste probleme aparţin deopotrivă lingvisticii şi criticii literare.

BDD-A10273 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:13 UTC)